

Remissyttrande

Datum 2021-03-16

Ert diarienummer Ku2020/01900

Vårt diarienummer RS 2020-07618

Kulturdepartementet

Västra Götalandsregionens yttrande över Institutet för språk och fornminnens förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken

Västra Götalandsregionen (VGR) har getts möjlighet att lämna synpunkter på Institutet för språk och folkminnes (ISOF) förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken. Yttrandet följer dispositionen i Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska.

1. En ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken

Kunskapen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken är låg i Sverige generellt vilket också återspeglas bland offentliganställda. Att höja den allmänna kunskapsnivån i samhället om nationella minoriteter är en uppgift för bland annat utbildningsväsende och för public service. Kommuner och regioner har ett ansvar enligt minoritetslagen att informera de nationella minoriteterna om sina rättigheter. Sametinget erbjuder redan en e-utbildning i samisk kulturförståelse riktad mot vård och hälsa. Region Västernorrland, region Dalarna samt region Västmanland håller på att ta fram en webbutbildning om nationella minoriteters rättigheter och regioners ansvar. Utbildningen riktar sig till medarbetare inom de tre regionernas verksamheter. En obligatorisk webbutbildning kräver att personal måste frigöras från verksamheten under utbildningen. VGR har över 55 000 anställda och ser problem med att genomföra en så stor utbildningsinsats kopplad till specifikt nationella minoriteter och minoritetsspråk. VGR har utbildat förtroendevalda och chefer i mänskliga rättigheter. Under utbildningen om mänskliga rättigheter exemplifierades olika rättigheter dels ur ett verksamhetsperspektiv dels ur olika gruppers rättigheter inklusive nationella minoriteter. Ambitionen var att undvika ”perspektivträngsel” där olika rättighetsområden konkurrerade med varandra.

Vid olika uppföljningar av minoritetslagen konstateras att efterlevnaden av grundskyddet är lågt. I förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska är efterlevnaden högre. ISOF föreslår därav att även jiddisch och romska etableras som förvaltningsområden enligt nuvarande modell för statsbidrag. I ett inledande skede ska detta begränsas till några utpekade kommuner och regioner. I Västra

Götaland handlar det om Göteborgs stad, Trollhättan stad och/eller Vänersborgs kommun. Skulle någon av dessa kommuner ansluta till förvaltningsområdet för jiddisch och/eller romani chib skulle också VGR ingå i förvaltningsområdena. Idag ingår VGR i det finska förvaltningsområdet. I Västra Götaland finns samisk- och meänkielitalande och det vore olyckligt om dessa språk särbehandlas genom att enbart omfattas av grundskyddet gentemot finska plus jiddisch och romani chib.

Enligt nuvarande förordning (2009:1299) kan statsbidrag lämnas till kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska. Förslaget om förändringar i förordningen kommer innebära att Göteborgs stad och Trollhättan stad, som redan ingår i det finskspråkiga förvaltningsområdet, kommer att ingå i tre förvaltningsområden vilket berättigar dem till ett särskilt bidrag på 500 000 kronor per år (förordning 2018:1967). För att Vänersborgs kommun ska bli berättigade till statsbidrag skulle det behövas en lagförändring i lag 2009:724 §6. Det finns ingen kostnadsberäkning kopplat till förslaget utan detta föreslås utredas ytterligare.

2. De nationella minoritetsspråkens utveckling och revitalisering

Inom de nationella minoriteternas förenings- och organisationsliv i Västra Götaland finns en projektrötthet. Därför skapade VGR och rättighetskommittén 2012 ett verksamhetsbidrag (1 350 tkr/år) öronmärkt för nationella minoriteter. Året efter bytte verksamhetsbidragen namn till verksamhetsstöd. Från och med 2019 är stöden treåriga med syfte att trygga långsiktighet och kontinuitet. För att vara ett förslag till långsiktigt och samlat handlingsprogram för bevarandet av de nationella minoritetsspråken anser vi förslaget om att ISOF ska komplettera sitt projektbidrag med verksamhetsbidrag som en fråga för institutets interna arbete.

Om statsbidraget till de nationella minoriteternas riksorganisationer ökar är det viktigt att det finns en idé för hur riksorganisationerna ska nå ut och vara ett stöd i hela Sverige. De lokala och regionala föreningarna fyller en viktig funktion gällande språkrevitalisering även om digitaliseringen inneburit nya möjligheter för exempelvis distans- och fjärrundervisning.

3. En obruten utbildningskedja

Utbildningssystemet fyller en viktig funktion för att bevara, revitalisera och utveckla de nationella minoritetsspråken. VGR ställer sig bakom handlingsprogrammet som betonar vikten av en obruten utbildningskedja på de nationella minoritetsspråken. Möjligheten till och metoderna för distansundervisning bör utvecklas så att barn även utanför förvaltningsområdena får möjlighet att delta i undervisningen. Motivationen att behålla och utveckla ett nationellt minoritetsspråk ökar också om språket efterfrågas och ses som en kompetens av majoritetssamhället. För att underlätta språkinlärning och bidra till en kulturell identitet är det viktigt att arbetet startar redan på förskolan.

5. Kultur bär språk – språk bär kultur

Flera av ISOF:s förslag handlar om projekt. Exempelvis ska Kulturrådet prioritera projekt som innefattar de nationella minoritetsspråken eller att man inom ramen för kulturskolebidraget bör prioritera projekt kopplade till barn och unga som tillhör de nationella minoriteterna. Samer är ett urfolk och nationell minoritet,

finska har talats i Sverige i 800 år, romer har funnits i Sverige sedan 1512 samt att judar har funnits i Sverige sedan 1700-talet och fortfarande är de nationella minoriteternas kulturliv beroende av kortsiktiga projektmedel. Det saknas förslag i handlingsprogrammet på hur man på sikt ska bygga upp en kulturell infrastruktur gällande de nationella minoriteternas kulturliv. Det saknas även en diskussion om på vems villkor kulturutövningen och medelstillelningen ska ske, detta med tanke på regeringens proposition (2008/09:158) – Från erkännande till egenmakt. I VGR:s strategi för vidgat deltagande i kulturlivet betonas vikten av att utveckla särskilda former för att öka nationella minoriteters inflytande, deltagande och egenmakt.

7. Konsekvensbedömning

Det är positivt att handlingsprogrammet lyfter barnkonventionen och artikel 30 som innebär att barn som tillhör ett urfolk eller en minoritet ska ha rätt till sitt eget kulturliv och att använda sitt eget språk. I artikel 12 i barnkonventionen anges att barn har rätt att få komma till tals i frågor som berör dem, barn ska vara subjekt och inte objekt. I förslaget till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken saknas en barnkonsekvensbeskrivning och en beskrivning på vilket sätt ISOF inhämtat synpunkter från barn och unga gällande förslagen som berör barn.

Enligt regeringsformen ska förslag som innebär regeländringar och som kan få betydelse för kommuners självbestämmande redovisas. ISOF bedömer att handlingsprogrammet inte innehåller några konkreta förslag på sådana regeländringar. Förslaget om att införa förvaltningsområden för jiddisch och romani chib och att Göteborgs stad, Trollhättan stad och Vänersborgs kommun ska ansluta sig innebär att VGR per automatik ansluts till dessa båda förvaltningsområden. VGR kommer med andra ord ingå i förvaltningsområdena för jiddisch, finska och romani chib. I konsekvensbedömningen är det oklart vad som avses när handlingsprogrammet talar om *”storstadskommunerna eller regionerna Stockholm, Göteborg och Malmö”*, åsyftas VGR eller Göteborgsregionen (GR). Om förslaget handlar om GR berörs även Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungssund, Tjörn och Öckerö.

Regionstyrelsen
Västra Götalandsregionen

Johnny Magnusson
Regionstyrelsens ordförande

Ann-Sofi Lodin
Regiondirektör